

Олена Бондарчук
Наталія Гордієнко

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Бондарчук Олена, Гордієнко Наталія. Особливості ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогів з різними рівнями психологічного благополуччя. У статті наведено результати емпіричного дослідження особливостей ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогів з різними рівнями психологічного благополуччя. Констатовано недостатньо позитивне ставлення до професійної діяльності у близько половини досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Наведено дані про відмінності у проявах ставлення до професійної діяльності залежно від статі й віку фахівців, показано, що з віком позитивне ставлення до роботи в жінок зростає, в той час, як у фахівців чоловічої статі погіршується.

Висвітлено результати дисперсійного аналізу особливостей ставлення фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників до професійної діяльності, які характеризуються різними рівнями психологічного благополуччя. Показано, що чим вище рівень психологічного благополуччя, тим краще ставлення фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників до професійної діяльності.

Акцентовано увагу на доцільності підтримки психологічного благополуччя освітян як вагомого чинника їх професійної діяльності.

***Ключові слова:** фахівці центрів професійного розвитку педагогічних працівників, ставлення до професійної діяльності, психологічне благополуччя*

***Bondarchuk, Olena, Hordiienko, Nataliya. Features of the attitude to professional activity of specialists of professional development centers for teachers with psychological well-being' different levels.** The article presents the results of an empirical study of the peculiarities of the attitude to the professional activity of specialists of centers for the professional development of teachers with different levels of psychological well-being. According to the results of empirical research, it was found that about half of the studied specialists of centers of professional development of pedagogical workers have an insufficiently positive attitude towards professional activity.*

The data of the cluster analysis are presented, according to which the distribution of the researched specialists of the centers of professional development of pedagogical workers according to the modality of attitude towards professional activity as a whole was revealed.

The data on the differences in the manifestations of attitudes towards professional activity depending on the gender and age of specialists are given, it is shown that with age the positive attitude towards work increases among women, while it worsens among male specialists. It is shown that the positive attitude towards work improves among older women, while it worsens among male specialists.

The results of the dispersion analysis of the characteristics of the attitude of specialists of centers of professional development of pedagogical workers towards professional activities, which are characterized by different levels of psychological well-being, are highlighted. It is shown that the higher the level of psychological well-being, the better the attitude of specialists of centers of professional development of pedagogical workers towards professional activity.

Attention is focused on the expediency of supporting the psychological well-being of educators as an important factor in their professional activity.

***Keywords:** specialists of professional development centers for teachers, attitude to the professional activities, psychological well-being.*

Вступ. Упровадження Концепції «Нова українська школа» актуалізувало для вчителів завдання постійного вдосконалення своєї діяльності й зумовило створення центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Основними завданнями центрів є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічна підтримка та консультивання (Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників, 2021). Це, в свою чергу, зумовлює особливу увагу до особистості фахівців центрів професійного розвитку педагогів як професіоналів-андрагогів, які виступають фасилітаторами професійного та особистісного розвитку освітян. Водночас, як свідчить практика, значну частину працівників центрів професійного розвитку склали колишні методичні працівники системи освіти, ставлення яких до професійної діяльності часто є неоднозначним. При цьому аналіз показників особистісної складової психологічної компетентності методистів дозволяє припустити, що такий стан речей пов'язаний із недостатнім рівнем психологічного благополуччя (Гордієнко, 2021).

Слід зазначити, що взаємозв'язок атитюдів у різних сферах активності людини та її психологічного благополуччя вже були предметом уваги дослідників (Cenkseven & Akbas, 2007; Giovazolias, Leontopoulou & Triliva, 2010; Rastogi, & Garg, 2011, Kara, etall, 2022, Большакова, 2016 та ін.). Широкий спектр досліджень присвячений вивченню різних аспектів психологічного благополуччя особистості вчителів (Hascher, Waber, 2021; Zakaria, Don, & Yaakob, 2021; Карамушка, Креденцер, Терещенко, 2021 та ін.).

Водночас попри всю актуальність вивчення взаємозв'язку ставлення до професійної діяльності і психологічного благополуччя фахівців центрів професійного розвитку педагогів не було предметом спеціального дослідження, що й зумовило тему нашого наукового пошуку.

Мета дослідження – виявити особливості ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогів з різними рівнями психологічного благополуччя

Завдання:

1. Дослідити ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогів.
2. Визначити рівні психологічного благополуччя фахівців центрів професійного розвитку педагогів.
3. Вивчити особливості ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогів залежно від рівня їх психологічного благополуччя.

Методи та організація дослідження. Для визначення ставлення до професійної діяльності було використано проєктивну методику незавершених речень за авторською модифікацією (Гордієнко, 2021, с. 234). Досліджуваним пропонувалося завершити 16 речень, за допомогою яких вивчалось ставлення досліджуваних фахівців до різних аспектів їхньої професійної діяльності, об'єднаних у чотири групи питань по 4 незавершених речення в кожній з них: 1) ставлення до професійного розвитку педагогічних працівників, 2) ставлення до особистісного зростання як чинника професійної діяльності, 3) ставлення до психологічної компетентності та її вдосконалення, 4) ставлення до педагогів та їх психологічної підтримки. За відповідями фахівців визначалась модальність ставлення за особливостями завершення кожного з чотирьох речень даної групи (позитивне, невизначене, негативне).

Психологічне благополуччя персоналу освітніх організацій вивчалось за опитувальником К. Ріфф «Шкала психологічного благополуччя» в адаптації С. Карсканової (Карсканова, 2001).

Статистичне опрацювання даних (первинні статистики, кластерний та дисперсійний аналізи) і їх графічна презентація здійснювалась за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 23.0).

Вибірка. Дослідження проводилось на базі Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти», в якому проходили підвищення кваліфікації спеціалісти центрів професійного розвитку педагогічних працівників з різних регіонів України. Усього в дослідженні погодилися взяти участь 160 фахівців центрів, які були розподілені на групи за: 1) статтю (66,3% жінок і 33,7% чоловіків), 2) віком (10,7% до 35 років, 35,2% від 35 до 45 років, 31,6% від 45 до 55 років, 22,5% понад 55 років), 3) стажем професійної діяльності в методичній службі системи освіти (25,7% до 3 років, 42,8% від 3 до 10 років; 31,6% понад 10 років).

Результати дослідження та їх обговорення. На першому етапі емпіричного дослідження було виявлено ставлення фахівців центрів професійного розвитку педагогів до професійної діяльності (табл. 1).

З даних, наведених у табл. 1 можна зробити висновок про проблеми ставлення фахівців центрів професійного розвитку педагогів до різних аспектів професійної діяльності. Так, позитивне ставлення до професійного розвитку педагогічних працівників виявили лише 46,2% досліджуваних, у той час, як 41,3% з них характеризуються невизначеним, а 12,5% – навіть негативним ставленням, що викликає тривогу, оскільки це основна функція професійної діяльності зазначеної категорії фахівців.

Таблиця 1

Розподіл досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників за модальністю ставлення до різних аспектів професійної діяльності

Ставлення до:	Модальність ставлення, кількість досліджуваних у %		
	негативне	невизначене	позитивне
професійного розвитку педагогічних працівників	12,5	41,3	46,2
особистісного зростання як чинника професійної діяльності	16,2	36,3	47,5
ставлення до психологічної компетентності та її вдосконалення	16,9	47,5	35,6
ставлення до педагогів та їх психологічної підтримки	13,8	51,9	34,3

Подібні тенденції виявлено й за іншими типами ставлень, зокрема, позитивне ставлення до особистісного зростання констатовано у 47,5% досліджуваних, ставлення до психологічної компетентності та її вдосконалення – у 35,6%, а ставлення до педагогів та їх психологічної підтримки – у 34,3% фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Така узгодженість розподілу даних дала можливість здійснити кластерних аналіз всіх видів ставлень, за яким було виокремлено 3 кластери (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників за модальністю ставлення до різних аспектів професійної діяльності

Ставлення до:	Кластери		
	1	2	3
професійного розвитку педагогічних працівників	2	3	2
особистісного зростання як чинника професійної діяльності	2	3	1
ставлення до психологічної компетентності та її вдосконалення	2	3	1
ставлення до педагогів та їх психологічної підтримки	2	3	2

До кластеру 1 (43,8% досліджуваних) увійшли фахівці із невизначеним типом ставлення до різних аспектів професійної діяльності, що дає підстави узагальнити їх тип ставлення до професійної діяльності в цілому як невизначений. Кластер 2 (40,6% досліджуваних) склали фахівці центрів професійного розвитку з позитивним ставленням до

професійної діяльності. До кластеру 3 (15,6% досліджуваних) увійшли фахівці переважно із негативним і невизначеним типами ставлення до різних аспектів професійної діяльності, що дає підстави тлумачити їх тип ставлення до професійної діяльності в цілому як негативний.

Як наслідок, був виявлений розподіл досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників за модальністю ставлення до професійної діяльності в цілому (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників за модальністю ставлення до професійної діяльності в цілому

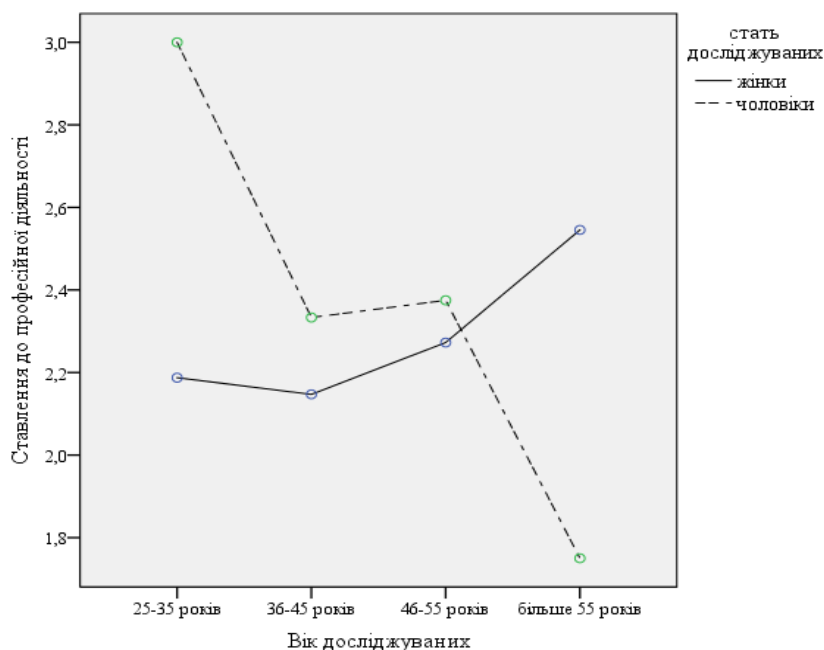
Модальність ставлення до професійної діяльності	Кількість досліджуваних у %
негативне	15,6
невизначене	43,8
позитивне	40,6

Як випливає з даних, наведених у табл. 3, менше половини фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників виявляють позитивне ставлення до професійної діяльності, вони схвально ставляться не лише до якісного виконання своїх основних функцій, як-то професійний розвиток і психологічна підтримка педагогів, але й до власного особистісного розвитку й удосконалення психологічної компетентності. Серед типових висловлювань таких учителів, якими вони завершували запропоновані їм речення, можна відзначити: «З нашими учителями можна гори перевернути», «Особистісний розвиток для мене є неодмінною умовою мого професійного життя», «Згадуючи про професійний розвиток вчителів, думаю, що ще можу зробити для цього».

Приблизно така ж кількість фахівців (43,8%) характеризується невизначеним ставленням до професійної діяльності; для них характерна в цілому позитивна тональність висловлювань щодо реалій професійного життя, але власної позиції такі вчителі практично не висловлюють, обмежуючись судженнями на кшталт: «Професійний розвиток вчителів є вимогою часу», «Особистісний розвиток пов'язаний з професійним» тощо.

У 15,6% фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників виявлено переважно негативне ставлення до професійної діяльності з крапленнями невизначеного, вони, як правило, завершують запропоновані їм речення висловлюваннями типу: «З нашими вчителями каші не звариш», «Професійний розвиток вчителів – це моя робота», «Удосконалення психологічної компетентності – де ж взяти на це час».

При цьому за результатами дисперсійного аналізу виявлені особливості ставлення фахівців до професійної діяльності залежно від статі та віку (рис. 1).

Рис. 1. Особливості ставлення фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників до професійної діяльності залежно від їх статі та віку

З рис. 1 випливає, що жінки протягом їх професійного життя в освіті зберігають доволі позитивне ставлення до професійної діяльності, яке з віком навіть посилюється. Натомість у чоловіків, які на початку професійної кар'єри в цілому позитивно ставляться до обраного професійного життя, з віком таке ставлення значно погіршується ($p < 0,01$).

Ймовірним поясненням такого факту може бути гендерний аспект функціонування освітньої галузі в сфері загальної середньої освіти, яка традиційно вважається «жіночою справою», що часто доволі несприятливим чином позначається на супроводжуваних освітніх процесів моментах (оплата праці, недостатньо високий статус посади вчителя та ін.). Це з часом може стати неприйнятним для чоловіків, для яких згідно з традиційними гендерними стереотипами суттєвим є досягнення успіху і його зовнішніх атрибутів у професії. Разом з тим таке припущення потребує додаткової спеціальної перевірки, що виходить за межі завдань даного дослідження і може стати одним із перспективних напрямів наукового пошуку в майбутньому.

На наступному етапі емпіричного дослідження виявлено рівні психологічного благополуччя досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників (табл. 4).

Розподіл досліджуваних фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників за рівнями психологічного благополуччя

Показники психологічного благополуччя	Рівні, кількість досліджуваних у %		
	низький	середній	високий
самоприйняття	27,5	37,5	35,0
особистісного зростання	23,8	36,9	39,3
цілей у житті	11,9	56,3	31,9
управління середовищем	26,9	38,1	35,0
позитивних стосунків з іншими людьми	21,2	52,5	26,3
автономії	33,1	44,4	22,5
Загальний показник психологічного благополуччя	29,4	42,5	28,1

Як видно з табл. 4, високий рівень психологічного благополуччя властивий приблизно третині досліджуваних фахівців, які в цілому позитивно ставляться до себе та свого минулого, приймають себе такими, які вони є, у всьому розмаїті «хороших» і «поганих» якостей (35,0%), орієнтовані на особистісне зростання й самовдосконалення (39,3%), упевнені й компетентні в управлінні повсякденними справами (35,0%), встановленні позитивних стосунків з іншими людьми (26,3%), визначенні цілей в житті на основі власних переконань (31,9%), які за потреби прагнуть відстояти (22,5%).

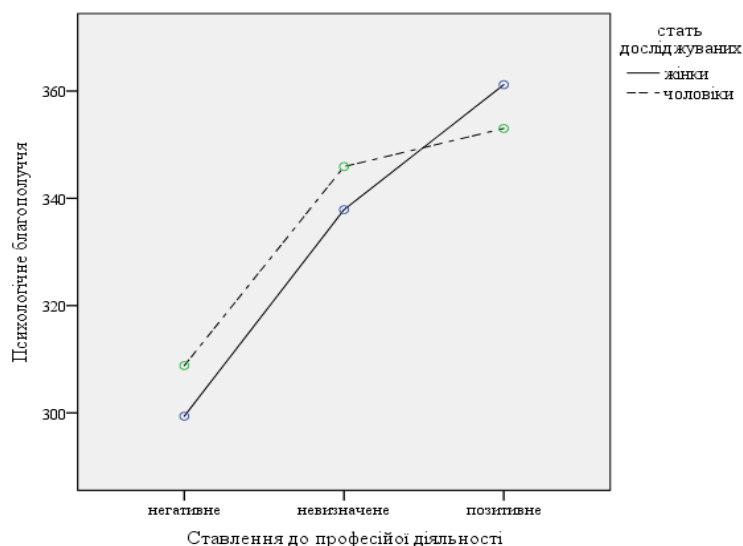
Натомість значна кількість освітян (42,5%) характеризується середнім рівнем психологічного благополуччя, що може свідчити про певні утруднення у самоприйнятті й особистісному зростанні, визначенні цілей в житті, управлінні середовищем, установленні довірчих, теплих стосунків з оточенням, відстоюванні своєї позиції тощо.

Понад чверті досліджуваних фахівців (29,4%) властивий низький рівень психологічного благополуччя, і, як наслідок – проблеми самоприйняття (27,5%), недостатнє відчуття впевненості й компетентності в управлінні повсякденними справами (26,9%), відсутність відчуття безперервного саморозвитку, самовдосконалення й реалізації свого потенціалу (23,8%). Доволі проблемним для таких фахівців є встановлення позитивних взаємовідносин з іншими людьми (21,2%), певні утруднення щодо визначення цілей в житті (11,9%) тощо.

Особливу увагу привертають явно недостатні показники автономії даної категорії фахівців, низький і середній рівень якої виявлений у 33,1% і 44,1 % досліджуваних відповідно. Це свідчить про недостатню здатність значної частини фахівців центрів професійного розвитку протистояти соціальному тиску в своїх думках і вчинках, що є

доволі небезпечним загалом і в умовах воєнного стану, що є в нашій країні на даний момент зокрема, й відповідно потребує спеціальної уваги психологів-практиків під час корекційно-розвивальних заходів психологічної інтервенції.

На заключному етапі емпіричного дослідження було визначено особливості ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників залежно від їхнього психологічного благополуччя (рис. 1).

Рис. 2. Особливості психологічного благополуччя фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників з різним ставленням до професійної діяльності

За результатами дисперсійного аналізу було виявлено статистично значущі відмінності у ставленні досліджуваних до професійної діяльності з різними показниками психологічного благополуччя. Зокрема, з рис. 1 випливає, що позитивне ставлення до професійної діяльності виявляється у досліджуваних фахівців з високим рівнем психологічного благополуччя, невизначене – із середнім рівнем, а негативне – із низьким рівнем ($p < 0,01$).

Такі результати свідчать про важливість підтримки психологічного благополуччя освітян як вагомого чинника їх професійної діяльності

Висновки. За результатами емпіричного дослідження виявлено недостатньо позитивне ставлення до професійної діяльності фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників у близько половини досліджуваних. При цьому встановлено статистично значущі відмінності ($p < 0,01$) у проявах ставлення до професійної діяльності залежно від статі й віку фахівців: з віком позитивне ставлення до роботи в жінок зростає, в той час, як у фахівців чоловічої статі погіршується.

За результатами дисперсійного аналізу виявлено особливості ставлення до роботи залежно від рівня психологічного благополуччя: чим вище рівень психологічного благополуччя, тим краще ставлення фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників до професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Потребує спеціального вивчення гендерний аспект ставлення фахівців до професійної діяльності загалом і в контексті психологічного благополуччя зокрема. Не менш важливим є розроблення програми підтримки психологічного благополуччя фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників, а також дослідження особистісної готовності практичних психологів системи освіти до такого супроводу.

Література

1. Cenkseven, F., & Akbas, T. (2007). Examining the predictors of subjective and psychological well-being of university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 27(3), 43-65.
2. Hascher T., & Waber, J. (2021). Teacher well-being: A systematic review of the research literature from the year 2000–2019, *Educational Research Review*, 34, 411. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2021.100411>
3. Giovazolias, T., Leontopoulou, S., & Triliva, S. (2010). Assessment of Greek University Students' Counselling Needs and Attitudes: An Exploratory Study. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 32, 101–116.
4. Kara, N., Özsarı, A., Kara, M., Çetin, M., Genç, M., Dilek, A., & Altın, M. (2022). The Attitude and Psychological Well-Being Regarding Healthy Diet. *SYLWAN*, 166(6). https://www.researchgate.net/publication/361164597_The_Attitude_and_Psychological_Well-Being_Regarding_Healthy_Diet
5. Rastogi, R. & Garg, P. (2011). Organizational Citizenship Behavior: Towards Psychological Well-Being of Employees. *International Journal of Arts and Sciences*, 4, 2, 13–30.
6. Zakaria, Z., Don, Y., & Yaakob, M. (2021). Teachers' well-being from the social psychological perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10, 2, 641–647.
7. Большакова, А. (2016). Психологічне благополуччя та особливості ставлення до оточуючих у курсантів ВНЗ МВС України. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*, 4 <https://social-science.uu.edu.ua/article/1064>
8. Гордієнко, Н. (2021). Розвиток психологічної компетентності працівників районних методичних кабінетів у післядипломній освіті. *Дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07. педагогічна та вікова психологія*, Київ.
9. Карамушка, Л. М., Креденцер, О. В., Терещенко, К. В. та ін. (2021). *Психолого-організаційні детермінанти забезпечення психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах соціальної напруженості*. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська.
10. Карсканова, С. В. (2001). Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результати адаптації. *Практична психологія та соціальна робота*, 1, 1–10.
11. Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників (2021). *Постанова КМУ від 29 липня 2020 р. № 672* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text>

References

1. Cenkseven, F., & Akbas, T. (2007). Examining the predictors of subjective and psychological well-being of university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 27(3), 43-65.
2. Hascher T., & Waber, J. (2021). Teacher well-being: A systematic review of the research literature from the year 2000–2019, *Educational Research Review*, 34, 100411. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2021.100411>

3. Giovazolias, T., Leontopoulou, S., & Triliva, S. (2010). Assessment of Greek University Students' Counselling Needs and Attitudes: An Exploratory Study. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 32, 101–116.
4. Kara, N., Özsarı, A., Kara, M., Çetin, M., Genç, M., Dilek, A., & Altın, M. (2022). The Attitude and Psychological Well-Being Regarding Healthy Diet. *SYLWAN*, 166(6).
https://www.researchgate.net/publication/361164597_The_Attitude_and_Psychological_Well-Being_Regarding_Healthy_Diet
5. Rastogi, R. & Garg, P. (2011). Organizational Citizenship Behavior: Towards Psychological Well-Being of Employees. *International Journal of Arts and Sciences*, 4, 2, 13–30.
6. Zakaria, Z., Don, Y., & Yaakob, M. (2021). Teachers' well-being from the social psychological perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10, 2, 641–647.
7. Bolshakova, A. (2016). Psykholohichne blahopoluchchia ta osoblyvosti stavlennia do otchuiuchykh u kursantiv VNZ MVS Ukrainy [Psychological well-being and peculiarities of attitude towards others in cadets of the higher education institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Ukrainskyinaukovyizhurnal «Osvitarehionu»*, 4. <https://social-science.uu.edu.ua/article/1064>. [in Ukrainian]
8. Hordienko, N. (2021). Rozvytok psykholohichnoi kompetentnosti pratsivnykiv raionnykh metodychnykh kabinetiv u pisladyplomnii osviti [Development of psychological competence of employees of district teaching offices in postgraduate education]. *Dys. nazdobuttianauk. stupeniakand. psykol. nauk: spets. 19.00.07 pedahohichna ta vikovapsykholohiia*, Kyiv. [in Ukrainian].
9. Karamushka, L.M., Kredentser, O.V., Tereshchenko, K.V. ta in. (2021). *Psykholoho-orhanizatsiini determinant zabezpechennia psykholohichnoho zdorovia personal osvity orhanizatsii v umovakh sotsialnoi napruzhenosti [Psychological and organizational determinants of ensuring the psychological health of the personnel of educational organizations in conditions of social tension.]*. Kyiv – Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska [in Ukrainian].
10. Karskanova, S. V. (2001). Opytuvalnyk «Shkaly psykholohichnoho blahopoluchchia» K. Riff: protses ta rezultaty adaptatsii [The K. Riff Scale of Psychological Well-Being Questionnaire: Adaptation Process and Outcomes]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 1, 1–10. [in Ukrainian].
11. Polozhennia pro tsentr profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv [Provisions on the Center for Professional Development of Pedagogical Workers] (2021). *Postanova KМУ vid 29 lypnia 2020 r. № 672* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian]

Відомості про авторів

Бондарчук Олена, завідувач кафедри психології управління Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти», доктор психологічних наук, професор, Київ, Україна

Bondarchuk, Olena, Head of the Department of Management Psychology of the Central Institute of Postgraduate Education of the University of Educational Management, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Kyiv, Ukraine

E-mail: bei.07@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3920-242X>

Гордієнко Наталія, доцент кафедри психології управління Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти», кандидат психологічних наук, Київ, Україна

Hordiienko, Nataliya, associate professor of the Department of Management Psychology of the Central Institute of Postgraduate Education of the University of Educational Management, Candidate of Psychological Sciences, Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0688-5626>

E-mail: natali-gordi@ukr.net

Отримано 19 вересня 2022 р.
Рецензовано 10 жовтня 2022 р.
Прийнято 14 жовтня 2022 р.